

SEÇİM VAATLERİNDE KADIN EMEĞİ

21 Mayıs 2015

KEİG Platformu olarak, şu anda Meclis'te bulunan partilerin 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerine yönelik yayınladıkları seçim beyannamelerini kadın emeği ve istihdamı açısından değerlendirdik. Partilerin beyannamelerini tek tek incelediğimiz bölümün ardından yaptığımız genel değerlendirmede ise, beyannamelerde yer alan bu politika vaatlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından analizine yer verdik. Umuyoruz ki bu çalışma, beyannamelerini kadınların taleplerini dikkate almadan ya da kadınların taleplerini esas alarak hazırlayan partilerin tümü için bundan sonraki politikalarını oluştururken ve uygularken yararlanacakları bir kaynak olur.

AKP yine şaşırtmadı: Kadını değil, aileyi esas alan vaatler!

AKP'nin seçim beyannamesinde 12 yıllık iktidar dönemi boyunca yürütülen ve uygulanan politikaların dışında bir çerçeve ile karşılaşmıyoruz. Temel hedeflerden birinin “ailenin güçlendirilmesi ve dinamik nüfus yapısının korunması” olduğunu, ailenin sürdürülmesinden sorumlu tutulan kadınların ise “ailenin temel direği” olarak gösterildiğini görüyoruz. Beynamede öncelikle bugüne kadar yürütülen çalışmalar yer alıyor. Bu kapsamda kadın emeği ve istihdamı konusuyla ilgili; aile ve evlilik öncesi eğitim programlarının düzenlenmesi, kreşlerin açılması için 5. Bölgede¹ teşvik uygulanması, okul öncesi eğitim kurumlarına vergi indirimi sağlanması, “evde gelir getirici faaliyette bulunmayan kadınlara” isteğe bağlı sigortalılık sağlanması, kız çocukların okullaşma oranının artırılması, çalışan kadınlara 3 çocuğa kadar doğum borçlanması sağlanması ve doğurganlığı artırma politikalarına geçiş yapılmasına yönelik çalışmaların yürütüldüğü aktarılıyor.

Önümüzdeki seçime yönelik vaatlerin ise, bu zamana kadar yürütülen politikaların devam ettirilmesinin esas alınarak oluşturulduğunu görüyoruz. Beynamede “ailenin bütünlüğünün korunması” temel hedefi teşkil ederken, kadınların ev içindeki karşılıksız emeği görünmez kınıyor. Kadınların istihdama katılımı konusu, ailenin bütünlüğünü bozmamak şartıyla daha çok ekonomik kalkınma ekseninde ele alınıyor. Kadın istihdamının artırılması mesleki eğitimlerin verilmesi ve kadın girişimciliğinin teşvik edilmesiyle hedeflenirken vaatler arasında yer alan Kadın Girişimciliği Programı'nın sağlayacağı danışmanlık ve kredi olanaklarından bahsediliyor. Kadın ve genç istihdamının kısmi zamanlı çalışma, staj, prim desteği araçlarıyla artırılması da hedefler arasında yer alıyor.

---

¹Sanayide Yeni Teşvik Sistemi (2012)'nde açıklanan bölgelerden birisi olan 5. Bölge şu illeri kapsamaktadır: Adıyaman, Aksaray, Bayburt, Çankırı, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Kahramanmaraş, Kilis, Niğde, Ordu, Osmaniye, Sinop, Tokat, Tunceli, Yozgat.

Beynamede iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması konusunda birkaç kez geçtiğini; ancak bu düzenlemelerin sadece kadınlara yönelik olarak yer aldığını görüyoruz. Kadınlara “doğum hediyesi” adı altında çocuk başına bir seferlik maddi yardım sağlanması öngörülürken, çocuk okula başlama yaşına gelene kadar esnek çalışma imkânı sunulacağı belirtiliyor. Beynamede söz edilen bir diğer konu, memur ve işçi haklarının uyumlaştırılması; ancak bunun nasıl gerçekleştirileceğine, bahsedilen düzenlemelerden tüm kadınların eşit olarak yararlanıp yararlanamayacağına dair açıklama getirilmiyor. Çocuk bakımı konusunda “kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir” kreşlerin yaygınlaştırılması hedeflenirken, devletin bu konudaki sorumluluğunun “teşvik etmek” ile sınırlı olduğu gözlemleniyor. Beynamede kreşlerin ücretsiz olmasına dair herhangi bir açıklama ise bulunmuyor. Bunun yanında, belediyelere kreş açma zorunluluğu getirileceği belirtilirken bunun nasıl hayata geçirileceğine dair herhangi bir detay yer almıyor. Ayrıca, meslek kurslarına katılan kadınların çocukları için oyun odaları uygulamasının başlatılacağı belirtiliyor. Çocuk bakımında erkekler sadece “babalık izni” vesilesiyle anılıyor. AB standartlarına uyumlu olarak düzenleneceği belirtilen bu iznin, detaylarına ise yer verilmiyor.

AKP'nin seçim beyannamesinde sosyal haklar ve hizmetlerin ise genel olarak sosyal yardım ekseninde açıklandığını görüyoruz. Şimdiye kadar var olan politikaların hak değil muhtaçlık temelinde şekillendiğini biliyoruz. Dolayısıyla, bu yardımlara ulaşabilmek ancak muhtaçlığın kanıtlanmasını içeren bir çerçevede mümkün oluyor. Vaatlerde, sosyal yardımların belirlenmesinde “ailenin büyüklüğünün esas alınacağı” ve ailenin bütünlüğünü koruyacak bir modelin hayata geçirileceği belirtiliyor. Yani, birey değil hane temelinde yardım sağlamak hedefleniyor. Engelliler için evde bakım aylığı uygulaması da vaatler arasında yer alıyor. Bilindiği gibi bu desteğin alınabilmesi için yüzde 40'ın üzerinde engellilik ve hane gelirinin asgari ücretin 2/3'ünden daha az olması şartları aranıyor. Yani, engellilik düzeyi yüzde 39 olduğunda paranın alınması mümkün değil. Bu kriterlerin neye dayanılarak belirlendiğini de bilemiyoruz. Dolayısıyla, toplumun desteğe ihtiyacı olan kesimlerinden yalnızca bir kısmı destekleniyor. Bu yardımların denetlenmesi, ihtiyaçların ne kadar karşılandığının araştırılması ise söz konusu değil. Beynameye bakıldığında AKP'nin sosyal hizmetler konusunda yeni dönemde de mevcut politikaları sürdüreceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Beynamede “sosyal yardım-istihdam bağlantısının” kurulması, sosyal yardım alan kişilerin İŞKUR'a kaydının yapılması üzerinden açıklanıyor. Ayrıca, evde bakım hizmetlerinin sosyal hizmetleri kapsayacak şekilde yeniden düzenleneceği belirtiliyor. Mevsimlik tarım işçileri ve ev eksenli çalışan kadınların sosyal güvenceden yararlanmasını kolaylaştırmak vaatler arasında bulunurken, bunun nasıl gerçekleştirileceğine dair bir açıklama bulunmuyor. Ayrıca, kayıtlı kadın istihdamının evde bakım hizmetleri yoluyla sağlanması hedefleniyor. Kırsal kalkınma ile ilgili olarak ise, kadın ve genç çiftçilere kamu katkısının yüzde 70'e kadar çıkartılacağı belirtiliyor.

MHP'nin hedefi de “aile birliğini” korumak!

MHP'nin seçim beyannamesinde “kadın, çocuk ve aile” başlığı altında öncelikle aile birliğinin korunmasına dair vurgunun öne çıktığını görüyoruz. Aynı başlık altında, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarına önem verileceği ve bu kapsamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin politikalara yerleştirileceği, politika süreçlerinin tüm evrelerinde kadın-erkek eşitliği prensibinin dikkate alınacağı belirtiliyor. Ancak, kadınların beyanname içinde çocuk ve aile ile birlikte ele alınması ve kadınların bireysel güçlenmelerine

ilişkin vurgunun azlığı, akıllarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin nasıl sağlanacağına yönelik soru işaretleri bırakıyor. Yine kadınlarla ilgili bölümde “evlerdeki eski eşyaların teknolojik ürünlerle yenilenmesine vergi kolaylığı getirilecek” ve “hanelerde enerji verimliliğini teşvik amacıyla yüksek enerji tasarruflu elektronik eşyaların yurt içinde üretimi ve satışı sağlanacaktır” vaatlerinin olması da kafa karışıklığı yaratıyor. Bu vaatlere, ev içindeki “teknolojik eşyalar”ın kadınlar için kolaylık sağladığına yönelik bir ön kabulde yer verilmiş olma ihtimali yüksek. Bu durumda cinsiyete dayalı işbölümünü kabul ederek toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sürdüren bir anlayışın var olduğu anlaşılıyor ve yine toplumsal cinsiyet eşitliğinin politikalara yerleştirilmesi vaadine şüpheli yaklaşmamıza neden oluyor.

Beynamede, kadın istihdamına yönelik vaatler ise birkaç noktada dikkat çekiyor. MHP, öncelikle “toplumun tüm kesimlerine insana yaraşır iş fırsatlarının sunulduğu, işgücünün niteliğinin yükseltip etkin kullanıldığı, iş sağlığı ve güvenliği şartlarının iyileştirildiği bir işgücü piyasasının oluşturulmasını” hedeflediğini belirtiyor. Bu kapsamda da başta kadınlar ve gençler olmak üzere tüm kesimler için nitelikli istihdam imkânlarının artırılacağı, çalışma şartlarının iyileştirileceği ve ücret-verimlilik ilişkisinin güçlendirileceği vurgulanıyor. Dezavantajlı grupların istihdama “katkı” yapabilmesi için güvenceli esnek çalışma yöntemlerinin uygulanacağı belirtiliyor. İşsizlikle mücadele kapsamında uzun süreli işsizlerin, gençlerin, kadınların ve dezavantajlı grupların istihdamı için teşvik politikasının uygulanacağı, işe alınan her ilave çalışanın işveren sigorta priminin devlet tarafından karşılanacağı vaat ediliyor. Yine işsizlikle mücadele kapsamında özellikle kadınlara dönük mesleki eğitim ve girişimcilik eğitimi programlarının yaygınlaştırılması; mesleki eğitim, yeniden eğitim, uyum sağlama ve danışmanlık hizmeti sunan özel istihdam bürolarının desteklenmesi hedefleniyor. Ancak, bu politikaların nasıl hayata geçirileceğine; örneğin güvenceli esnek çalışma yöntemlerine, mesleki eğitimlerin hangi alanlarda verileceğine, girişimcilik eğitimlerinin içeriğine, özel istihdam bürolarının statü ve işlevinin ne olacağına değinilmiyor. Bu vaatlerle mevcut durumun sürdürülmesi halinde kadınların sadece “kadın işi” olarak tanımlanan alanlarda, düşük ücretlerle, iş güvencesi olmadan çalışmaya devam edecekleri açık.

Kadınların istihdam edilebilirliklerinin geliştirmesi için eğitim düzeylerinin yükseltilmesi, kalkınma sürecinde, iş hayatında ve karar alma mekanizmalarında daha fazla rol almalarının sağlanması hedefleniyor. Kadınların işgücü piyasasında dezavantajlı konuma düşmelerinin önlenmesi ve çalışma yaşamında kadınlara yönelik negatif ayrımcılığa son verilmesi de vaatler arasında. Konuyla ilgili ayrıca, kadınların işgücü piyasasına katılmaları ve iş bulabilmeleri için mesleki eğitimlerin verilmesi, anne ve babaların birlikte devredilemez “ebeveyn” izni kullanabilmesi yönünde düzenlemelerin yapılması hedefleniyor. Kadın girişimciliğini teşvik eden bir vaatle de karşılaşıyoruz. Bu kapsamda girişimci kadınlara yüzde 50'si hibe olmak üzere destek verileceği vurgulanıyor. Diğer yandan, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu kaynaklı kadınlara yönelik iş kurma destek programlarında çift aşamalı bir sisteme geçileceği, başlangıç kredisi olarak kurdukları işi “sağlıklı” sürdürebilen kadınlara, aldıkları kredi kadar hibe desteği sunulacağı belirtiliyor. Ancak, kadınları ve ailelerini yoksulluktan kurtaracağı varsayılan bu fon, iş kurmak için oldukça yetersiz kalıyor. Kadınlar bu fonlarla, gerçek bir girişimden öte iş yüklerini artıran ve ev içi emeğin devamı niteliğinde olan ev içinde çalışma biçimlerine yönlendiriliyorlar. Finansal kaynağın azlığı nedeniyle işi sürdürememe, ağır borçlar altında kalma, krediyi ödeyememe gibi sorunlar ise kadınların daha da yoksullaşmasına neden oluyor. Dolayısıyla, bu uygulamanın farklı düzenlemelerle geliştirilmesi yerine, perspektifin değiştirilmesi gerekiyor.

Beyannameye kadınların istihdama katılımını artırma vurgusu da daha çok kalkınmaya yapacağı katkı bağlamında ele alınıyor. Kadınların bu yolla toplumsal güçlenmelerinin de sağlanacağı söyleniyor; ancak bazı temel ayakların vaatler arasında yer almaması, vaatlerin hayata geçirilmesi noktasında gerçekçiliğini kaybediyor. Örneğin, kadınların ev içi bakım yükümlülüklerinden, bu yükümlülükleri erkeklerin kadınlarla eşit paylaşacağı bir sistemden ve ev içi yükümlülüklerin toplumsallaşmasından bahsedilmiyor. Diğer partilerin bir biçimde değindiği kurumsal çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik bir vaatle de karşılaşmıyoruz. Bununla birlikte kadınların sorumluluğunda görülen yaşlı ve engelli bakım hizmetlerinin kurumsal olarak sunulmasına yönelik vaatlere yer verilmesi olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, diğer partilerden farklı olarak “devredilemez” ebeveyn izninin de gündeme alındığını görüyoruz. Ancak belirttiğimiz gibi bu vaatler, bütünlüklü olarak ve kadınların sadece iş yaşamında değil, toplumsal yaşamın her alanında güçlendirilmesi perspektifiyle oluşturulmadıkça bir sonuca varmak kolay görünmüyor.

Beyannameyedeki vaatlerden biri de, kadınlara sigortalılık öncesi doğumlar için doğum borçlanma hakkının verilecek olması. Hâlihazırdaki uygulamada sigortalılık sonrası doğumlar için bu hak geçerli. Şu anki uygulamaya göre bir adım önde gibi görünen bu vaat, aslında sosyal hakların prim ödemesi temelinde şekillendirildiğini, çoğu kadının bu primleri ödeyemeyecek olmasının göz ardı edildiğini gösteriyor. Şu an oldukça yüksek olan emeklilik yaşı ve uzun prim ödeme süreleri yeniden düzenlenmedikçe doğum borçlanma hakkının da bir anlamı kalmıyor. Yanı sıra, bu hakkın sigortalı olsun, olmasın, tüm kadınlar için geçerli hale getirilmesi gerekiyor; çünkü birçok kadın ev içi bakım yükümlülükleri nedeniyle istihdamın dışında kalıyor.

MHP'nin seçim beyanamesinde kadınların ağır ve güvencesiz çalışma koşulları altında yoğun olarak çalıştıkları alanlardan biri olan mevsimlik işçilikle ilgili de bir vaade rastlıyoruz. Geçici ve mevsimlik işçilerin yaşadığı sorunların çözüme kavuşturulacağı, emeklilik için prim gün sayısını tamamlayabilmeleri amacıyla çalışmadıkları süreler için borçlanma imkânı getirileceği belirtiliyor. Ancak, yine bu sorunların ne olduğuna ve çözüm önerilerine yer verilmediğini görüyoruz. Beyannameye mevsimlik tarım işçisi kadınlarla ilgili ayrı bir düzenleme yer almıyor. Oysaki mevsimlik tarım işçiliğinde çalışma koşullarının cinsiyete göre daha da ağırlaştığını biliyoruz. Kadınlar, uzun çalışma saatlerinin yanı sıra, oldukça zor yaşama koşulları altında hanenin bakım yükümlülüğünü de üstlenmeye devam ediyor.

Beyannameye “çalışmayan” olarak tanımlanan ev kadınlarına ise mesleki beceri kazandırılarak aile bütçesine ve ülke ekonomisine katkıda bulunmalarının sağlanacağı vurgulanıyor. MHP'nin “katılımcı” olarak tanımladığı kalkınma anlayışında da “ev kadınlarının” üretime daha aktif katılmalarının sağlanacağı vurgusu bulunuyor. Kadınların ev içi yükümlülüklerini yok sayan ve bu yükümlülüklerin bir karşılığı olmadan kadınlar tarafından yapılmasının ülke ekonomisini zaten nasıl döndürdüğünü görmeyen bu anlayış oldukça sorunlu. Öte yandan, “aile bütçesine katkı” anlayışı da, kadınların emeklerini ikincilleştiren, erkeğin kazancını esas tutan ve bu yolla toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten bir içeriğe sahip.

Beyannameye ayrıca “muhtaç” ailelere, en az bir ferdi iş buluncaya dek asgari ücretin yarısı kadar “aile desteği” verileceği ve bu ödemenin öncelikle “ev kadınlarına” yapılmasının esas olacağı belirtiliyor. Bu ödemenin sosyal bir hak olarak değil, muhtaçlık temelinde yapılacağı anlaşılıyor. Ödemenin öncelikle ev

kadınlarına yapılması ise, kadınları aileye bağılı olarak tanımlamakla kalmıyor, muhtaçlık esaslı bir desteğin aile içindeki ilk muhatabının da kadınlar olduğu anlayışını akla getiriyor.

CHP: İlk hedef ekonomik bağımsızlığı sağlamak

CHP'nin, seçim beyannamesinde kadınlarla ilgili ayrıntılı düzenlemelere yer verdiğini görüyoruz. Kadın-erkek eşitliğini yaşamın her alanında sağlamak üzere yasal düzenlemelerin yapılacağı, "kamu politikalarının ana hedeflerinden birinin kadın haklarını korumak ve geliştirmek" olacağı üst politika söylemleri olarak öne çıkıyor. Metnin genelinde de kadın-erkek eşitliği ve kadın hakları vurgusu ön planda. Bazı bölümlerde ise kadınlara "diğer kırılğan kesimlerle birlikte baskıcı ve ataerkil güç odaklarına karşı savunulması gerekenler" olarak bakıldığı, kadınların aile içindeki konumunu güçlendirmeye yönelik programların uygulamaya konulacağı gibi söylemlerin yer aldığı görülüyor. Kadınların güçlenmesi ve özgürleşmesi perspektifinden çok eşitliğin sağlanması için hakların geliştirilmesine odaklanan beyannamede yeterince bütünlüklü olmadığı için birbiriyle çelişkili gibi görünen söylem ve vaatler göze çarpıyor.

Doğrudan kadınlarla ilgili vaatlerin yer aldığı "Güçlü Kadın, Güçlü Toplum" başlığı altında en fazla vurgunun yapıldığı alan ekonomik bağımsızlık. Bunun için de kadınlara daha fazla ekonomik destek verileceği, çalışma yaşamında kadınlara öncelik tanınacağı, çalışma yaşamında kadına yönelik ayrımcılıkla mücadele edileceği, kadınların bakım yükünün azaltılacağı gibi vaatler bulunuyor.

Kadınlara daha fazla ekonomik destek verilmesi için yerinde bir tespitle öncelikle toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ile kamu kaynaklarının hakça dağılımının sağlanması gerekliliğine değiniliyor. Girişimci ya da girişimci olmayı düşünen kadınlara verilen hibelerin artırılacağı, en az üçte bir oranında kadın istihdam eden şirketlere vergi indirimleri verileceği, kadın kooperatiflerinin destekleneceği ve çeşitlendirileceği vaadi de yine aynı başlıkta değinilen konulardan. Ancak, girişimcilik ve kooperatif gibi kadınlar açısından özellikle finans, pazar ve örgütlenme konularında olumsuz deneyimlerin yaşandığı bir alanda sistemin yeniden düşünülmesi ve kurgulanması gerekliliğinin sinyalini veren bir açıklama bulunmuyor.

CHP, kadınların çalışma yaşamında daha fazla yer alması içinse "kadın istihdamlı büyüme modeli"ni öne çıkarıyor. Bu model ile kadınların güvenceli ve nitelikli işlerde çalışmasının sağlanması vaat ediliyor. Kadınlara yönelik mesleki eğitim kurslarının ise -işgücü ihtiyacı ve mesleki beceriler göz önünde tutularak- yeniden düzenleneceği belirtiliyor. Beyannamenin çeşitli bölümlerinde de kadınların işgücüne katılımını artırmak ve çalışan kadınların refah düzeyini yükseltmek için yasal düzenlemelerin yapılması, kayıt dışı çalışmanın önüne geçilmesi ve sosyal politikaların AB ölçütleri ile uyumlu hale getirilmesi gerektiği vurgulanıyor. Ayrıca, tarım sektörü, ev hizmetleri, evden çalışma gibi ağırlıklı olarak kadınların çalıştığı alanların kayıtlı hale getirileceği ve bu alanlarda sendikal örgütlenmenin önündeki engellerin kaldırılacağı da vaat ediliyor.

Ekonomik bağımsızlık başlığı altında göze çarpan vaatlerden bir diğeri, kadınların bakım yükünü azaltmaya yönelik. Toplumun kadınlara yüklediği çocuk, hasta, yaşlı, engelli bakımı gibi sorumlulukların azaltılması için gündüz bakım ve evde bakım hizmetlerinin kurumsal, ücretsiz ve nitelikli sunulacağı belirtiliyor. Görüldüğü gibi CHP, haneçi bakım yükünün kadınlar üzerinde olduğunun farkında ve bunu

azaltmaya yönelik uygulamaları devreye sokma niyetinde; ancak bu vaat, sadece iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması politikaları kapsamında düşünülmüş bir formül gibi gözüküyor. İş yaşamına katılımdan bağımsız olarak, bu yükümlülüklerinin erkekler tarafından eşit paylaşılması vurgusu bulunmuyor.

Kadınların çalışma yaşamına katılımı çerçevesinde düşünülen çocuk bakımının kurumsallaşması için işyerlerinin kreş açma yükümlülüğünün kadın çalışan sayısına göre değil, tüm çalışanların sayısına göre belirlenmesi gerekliliği de vurgulanıyor. Kadınların işgücüne katılımı/işgücünden kopmaması için düşünülen bir diğer uygulama da ebeveyn izninin yaygınlaştırılması. Ebeveyn izni, iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması kapsamında bakım yüklerinin erkekler tarafından eşit paylaşılmasının yolunu açan uygulamalardan biri olma potansiyelini taşıyor. Ancak, halihazırdaki uygulama düşünüldüğünde bu iznin yaygınlaştırılmasından önce, ücretli hale getirilmesi, süresinin uzatılması, babadan anneye devredilemez olması gibi düzenlemelerle yeniden tasarlanması gerekiyor.

Öte yandan, metnin farklı bir bölümünde CHP'nin "Güçlü Sosyal Devlet Projesi"nin merkezinde bulunduğu ve kadınları aile içinde güçlendireceği belirtilen Aile Sigortası Programı kapsamında da kreş desteği, evde bakım hizmeti desteği gibi destekler verileceği bilgisi yer alıyor. Aile sigortasının ödemelerinin kadınlara yapılacağı ve bunun kadınları ekonomik olarak güçlendireceği de belirtiliyor. Çocuk bakım hizmetinin, kadının dışarıda çalışmasına bağlı olmadan sunulması pratik ihtiyaçların giderilmesi konusunda olumlu bir uygulama. Ancak, yapısal bir dönüşüm için daha önce de vurguladığımız gibi bu hizmetlerin kurumsal olarak sunulmasının yanı sıra, bakım yükümlülüklerinin erkekler tarafından eşit paylaşılması gerekiyor. Çünkü biliyoruz ki bakım 24 saatlik bir iş ve çocuğun kreşten geldikten sonra da bakım gereksinimi bulunuyor.

Ekonomik bağımsızlık başlığı altındaki en tatmin edici bölüm ise "çalışma yaşamındaki kadınlara yönelik ayrımcılıkla mücadele" bölümü gibi görünüyor. İş Yasasında kadınlara yönelik doğrudan ve dolaylı ayrımcılığın tanımlanması, etkin yaptırımların getirilmesi; sözel, fiziksel, psikolojik taciz, mobbing gibi kavramlara yer verilmesi gündeme getiriliyor. Bu bölümde ayrıca, kadınların yönetim kademelerinde yer almaları için cinsiyet kotası ve teşvik uygulamaları; kadınların dışlandıkları iş alanlarında yer alabilmeleri için mesleki eğitimlerde ve istihdamda kota ve vergi indirimleri; ulaşım ve güvenlikle ilgili sorunların çözülmesi, "eşit işe eşit ücret" anlayışı ile kadınların emeklerinin karşılığını eksiksiz alacağı gibi vaatler de yer alıyor. Kadınların sendikalara katılımını ve yönetiminde etkinliklerini artırmak üzere teşvik uygulamaları getirileceği de belirtiliyor. Bu vaat, kadınların sendikal örgütlenmelerinin önünü açması açısından önemli; ancak sendikaların cinsiyetçi yapısının dönüşümüne yönelik politikaların geliştirilmesi de bir o kadar önemli ve vaat bu açıdan eksik kalıyor.

Bir "Kadın Partisi" Olarak HDP

HDP genel seçim beyannamesine ek olarak kadınların sorunlarını ele alan ve çözüm önerileri getiren bir bildiri yayınladı. Bu metinde kadın emeği ve istihdamı alanında önemli konulara değinildiği görülüyor. Yeni Anayasa başlığı altında "ev dışında başka bir işte çalışmayan kadınlar da dahil olmak üzere tüm kadınların, ev içi emeğini de gözeten sosyal güvenlik haklarının sağlanması" maddesi yer alıyor. Dolayısıyla, HDP kadınların hane içinde görünmezleştirilen ve değersizleştirilen emeğinin altını çiziyor ve kadınların evde ya da dışarıda, ücretli ya da ücretsiz çalışmasına bakılmaksızın sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınması gerekliliğini vurguluyor.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme başlığı altında ise, “Kadın istihdamının artırılması ve kadın emeğinin görünür kılınması için somut stratejik planlar hazırlanacak,” deniliyor. Türkiye’de kadınların istihdama katılımının düşüklüğü uzun zamandır hükümetlerin gündeminde. Ancak, günü kurtarmaya yönelik ve hem işgücü piyasasını esnekleştirecek hem de kadınların çifte yükümlülüklerinde herhangi bir değişikliğe izin vermeyecek politikalar içeren çözümler sunuluyor. Ya da yuvarlak ve genel cümlelerle kadın istihdamının arttırılacağı ifade ediliyor. Dolayısıyla, HDP’nin somut stratejik planlar vurgusu önemli bir eksikliği gidermeye işaret ediyor. Ancak, bu planların daha ayrıntılı bir şekilde paylaşılmasına ihtiyacımız devam ediyor. Kadın Çalışma Destek/Danışma Merkezlerinin oluşturulması, OSB’lerin, işyerlerinin, fabrikaların kadın dostu olması ve kadın kooperatiflerinin desteklenmesi maddeleri de olumlu noktalar olarak ön plana çıkıyor. Ancak, kooperatiflerin olumsuz yanlarının yeterince değerlendirilmediğini görüyoruz.

Bakım hizmetleri, bildirgede önemli bir yer tutuyor. Kadınların bu yükün tamamını sırtladıklarının ve buna rağmen verdikleri emeğin görünmez olduğunun altı çiziliyor. Bu başlık altında sıralanan taleplerin hemen hepsi kadın örgütlerinin dile getirdikleri taleplerle büyük oranda örtüşüyor. Bakım hizmetlerinin kentte, köyde, mahallede, işyerinde, 24 saat ve ücretsiz şekilde sunulmasını içeren taleplerin, çalışan-çalışmayan, erkek-kadın her iki ebeveyn için de dile getirilmiş olması ve bütünlüklü bir politika kapsamında ele alınması önemli. Ancak, bakım yükünün toplumsallaşması için erkeklerin de sürece eşit katılımını teşvik etmeyi sağlayacak yöntemlerin detaylandırılmasına ihtiyaç var.

Kadın istihdamının arttırılması başlığına geniş yer verilen bildirgede yine hasta, yaşlı ve çocuk bakım hizmetlerinin önemine yapılan vurguyu görüyoruz. Her yerde her çocuğa uygun, anadilde eğitim veren kreşlerin açılacağı ifade ediliyor. Ayrıca, işyerlerindeki çalışma düzeninin kadın-erkek fark etmeksizin bakım yükümlülüğüne uygun bir şekilde düzenleneceğinin belirtilmesi, kadın/erkek olmasına bakılmaksızın en az 50 işçi çalıştıran kamu/özel tüm iş yerlerinde ücretsiz kreş açılmasının zorunlu tutulacağı, kapatılan tüm kamu kreşlerinin yeniden açılacağı gibi vaatler bu konuda somut çözüm önerileri olarak yer alıyor.

Diğer taraftan, bildirgedeki çalışma saatlerinin insanca çalışmaya olanak verecek şekilde hak kaybı olmadan haftada en fazla 35 saate indirilmesi, kadınlara esnek değil tam zamanlı ve tam güvenceli istihdam olanaklarının yaratılması, iş arama kanallarında pozitif ayrımcılık ilkesinin uygulanması, işyerlerindeki mobbing ve tacizin önlenmesi maddeleri kadınların istihdama katılmasında ve ekonomik bağımsızlığa ulaşmalarında olmazsa olmaz uygulamalar olarak ortaya çıkıyor. Sendikal hak ve özgürlüklerin ve grev hakkının kullanılmasının önündeki engellerin kaldırılması vaadi de çalışanların birincil ihtiyaçlarından birisi. Ancak, daha önce de belirttiğimiz gibi, sendikal örgütlenmenin sağlanmasının yanı sıra, sendikaların erkek egemen yapısının değişimine yönelik somut adımların da atılması gerekiyor. Bildirgede 8 Mart’ın resmi tatil ilan edilmesi ve o gün için ücretsiz ulaşım sağlanması sevindiren vaatler arasında yer alıyor. Ayrıca, emekli kadınların aylıklarında "insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürebilmeyi mümkün kılacak düzeltmenin sağlanacağı" ve yıllık artışların da enflasyon ve büyüme toplamı düzeyinde yapılacağı belirtiliyor.

Kadın emeği denildiğinde akla gelen ve büyük bir grup oluşturan ev işçisi ve mevsimlik tarım işçisi kadınların bildirgede ayrı birer başlık altında ele alınması çok önemli bir adım. Ev işçilerinin diğer

işçilerle eşit haklara sahip olma ve emeklilik hakkı talepleri bildirgede göz önüne alınıyor. Son yasal düzenlemelerle ev işçileri için en büyük problemlerden biri haline gelen sigortalama prosedürünün hem karmaşıklığının ortadan kaldırılması hem de her ay bildirim yapılması zorunluluğunun evden çıkmaya gerek kalmayacak bir sistemle çözülebileceği ifade ediliyor. Bu sistem ayrıntılarıyla açıklanmamış olsa da farklı ülke örneklerinden biliyoruz ki kupon sistemi gibi uygulamalarla böylesi bir kolaylık mümkün. Diğer taraftan, özel sektörde işyerlerine kadın işçi çalıştırdıkları takdirde verilen sigorta prim teşvikinin ev işçisi çalıştıran kadınlara da tanınması gerekli ve önemli bir uygulama. Ev işçilerinin geriye dönük sigorta primlerini kazanmalarının kolaylaştırılması ve ceza muafiyeti vaadi ise yıllardır bu konuda mücadele veren ev işçilerinin taleplerinin dikkate alındığını gösteriyor. Benzer şekilde, bu alanda yoğun, yatılı göçmen emeğinin ve göçmen kadın işçilerin çalışma koşullarının da farkında olduğu görülüyor. ILO'nun 189 Sayılı Ev İşçileri İçin İnsana Yakışır İş Sözleşmesi'nin imzalanacağını ve ev işçisi kadınların örgütlenme özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılacağını dile getirilmesi bu alandaki iki temel noktaya işaret ediyor.

Mevsimlik tarım işçiliği kadınların hem güvencesiz, hem en ağır şartlarda çalıştığı hem de hane içi yükümlülükleri yerine getirerek çifte iş yükünü en yoğun hali ile yaşadığı alanlardan birisi. Tüm bu zorlukların farkına varılması ve politikaların geliştirilmesi kadın bildirgesinin en olumlu yanlarından birisi. Yaşanılan yerde çalışılabilmesi, örgütlenme özgürlüğü, aracılığın ortadan kaldırılması, güvenli ulaşım imkânının sağlanması, çalışılan yerlerde en insani ihtiyaçların karşılanması ve çocukların eğitimden uzak kalmalarının engellenmesi, eşit işe eşit ücret uygulaması mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının doğru okunduğunu gösteriyor. Bu vaatler, mevsimlik gezici işçiliğe zorlayan koşulları ortadan kaldırırsa konuyla ilgili son derece önemli bir adım atılacağı kuşkusuz.

HDP, bildirgesinde, “eşitliğe hizmet eden hak temelli sosyal hak” başlığı altında muhtaçlık temelinde verilen sosyal yardımları eleştirirken, her vatandaşın eşit şekilde ulaşabileceği sosyal hakların sağlanmasını vaat ediyor. Hâlihazırdaki sosyal yardımların hem kişileri muhtaçlıklarını kanıtlama zorunluluğunda bıraktığı hem de kadınların toplumda var olan ikincil konumlarını geleneksel rolleri pekiştirerek devam ettirdiği belirtiliyor. Bu noktada HDP, “eril akılla uygulanmaya konulan ‘yardımları’ hak temelli bir ‘destek’ uygulamasına” dönüştürmeyi hedeflerken, bunun aynı zamanda “kadın yoksulluğuyla mücadele” olacağını da belirtiyor. Cinsiyet eşitliğini gözetir bir şekilde düzenlenecek bu sistem kurulana kadar tüm yardımların yüzde 50 oranında arttırılacağını söyleyen HDP, kadınların ihtiyaçlarının yerelden belirleneceğini ve bürokrasinin aradan kaldırılarak sosyal desteklere doğrudan başvurma yollarının açılacağını ifade ediyor. Sosyal destek alan kişilerin istihdamla bağlantısının kurulması ve yeni çalışmaya başlayan kadınların gelir vergisinden muaf tutularak, işe giriş desteği almaları istihdama katılım açısından olumlu etki yaratacak uygulamalar olarak göze çarpıyor. Bildirgede ayrıca, eşi vefat etmiş veya boşanmış kadınlara yapılan sosyal desteğin asgari ücretten az olmayacağı ve bu desteğin eşi tarafından terk edilmiş, eşi cezaevinde olan, eşi kayıp kadınları, yalnız anneleri ve şiddete maruz kalan kadınları da kapsayacak şekilde genişletileceği belirtiliyor.

BU SEÇİMDE KADINLAR VAR! PEKİ, NEREDE VE NASIL?

Feminist örgütlerin ve kadın hareketinin yıllardır verdiği mücadele artık erkek politikada gedikler açmaya başladı. Kadınların sorunlarını görmezden gelen bir duruşun kendilerine kaybettireceğinin farkına varan siyasi partiler, beyannamelerinde kadınlara daha fazla yer vermeye başlamış görünüyor. Bu çok önemli bir gelişme olmakla birlikte kadınların nasıl konumlandırıldıkları ve sorunlarının ele alınış biçimlerinde ciddi problemler bulunmaya devam ediyor.

AKP ve MHP'nin beyannameleri yoğunlukla, CHP'nin beyannamesi ise yer yer yeterince iyi kurgulanmamış olduğu izlenimini veriyor. Genel geçer ifadelerin varlığı, yapılacağı söylenenlerin nasıl gerçekleştirileceğine dair ayrıntılara yer verilmemesi kadınların gücünün kabul edildiğini; ancak hala toplumsal cinsiyet eşitliğinin partinin tüm plan ve programlarına yerleştirilmesinden uzak durulduğunu gösteriyor. Dolayısıyla, beyannamelerde birbiriyle çelişkili görünen, yeterince tutarlı ve bütünlüklü olarak kurgulanmadığı anlaşılan vaatlerle karşılaşıyoruz. Burada belirgin olarak karşımıza çıkan çelişkilerden biri, MHP'nin hem toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına değinip hem de kadınların aile içinde güçlenmesini hedefleyen vaatlere yer vermesi. Kadınları aile içinde gören ve aileden bağımsız bir güçlenme öngöremeyen bu politik kurgu içinde, toplumsal cinsiyet eşitliğine dair vaatlerin gerçekleştirilmesi pek mümkün görünmüyor. CHP ise, daha çok kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için hakların geliştirilmesine odaklanıyor. Bunun yanında, CHP'nin de toplumsal cinsiyet eşitliğine dair politik düzenlemelere yer verirken kadınları aile içinde kurguladığı vaatlere de vurgu yapması, yine çelişkili bir durum oluşturuyor.

Meclis'teki dört siyasi parti içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için gerekli ve tatmin edici vaatlere sahip olan ve kadınların tespit ve taleplerine daha çok yer veren partinin HDP olduğu görülüyor. Kadınlara özel bir bildirge yayınlanması, bu bildirge içerisinde bir kadın partisi olduğunun ifade edilmesi de HDP'nin çizgisini net bir biçimde ortaya koyuyor.

Biz bu metinde, siyasi partilerin gelecek kurgularını anlatan seçim beyannamelerini yalnızca kadın emeği ve istihdamı açısından değerlendirdik ve partilerin vaatlerini karşılaştırdığımızda aşağıdaki tespitlere ulaştık.

Kadınların görünmeyen emeği ne zaman görülür?

Kadın emeği konusuyla ilgili olarak feministlerin ortaya koyduğu en önemli taleplerden biri, şüphesiz ki hane içinde kadınların ücretsiz ve karşılıksız yaptığı çocuk/hasta/yaşlı/engelli bakımı, temizlik, yemek, ütü, vs. gibi ev ve bakım işlerinin görünür hale getirilmesi. Beyannamesinde bu görünmeyen emeğin altını çizen tek parti olarak HDP karşımıza çıkıyor. AKP ve MHP kadınların ev içindeki karşılıksız emeğini görmezden gelip kadını aile içinde tanımlayan, ev ve bakım işlerini kadının görevi olarak gören bir perspektif sunuyor. CHP ise, kadınların hane içinde sadece çocuk bakım yükünü görerek çocuk bakım hizmeti sunulmasını vaat ediyor. HDP dışında hiçbir partinin vaatleri arasında erkeklerin tüm bakım ve ev işlerini kadınlarla eşit şekilde paylaşması ve bu işlerin toplumsallaştırılmasına yönelik bütünlüklü bir politika vaadi ile karşılaşmıyoruz. HDP'de ise cinsiyetçi işbölümüne dair toplumsal dönüşüm içeren bu vurgu metnin genelinde yer alsa da, bazı konularla ilgili bu dönüşümün nasıl sağlanacağına dair detaylandırılmış bir planla karşılaşmıyoruz.

Çok iyi bilindiği gibi bakım yükümlülüğünün yalnızca kadınların sorumluluğu olarak görülmesi kadınları toplumsal yaşamın her alanına katılımdan dışlıyor. İstihdama katılım açısından baktığımızda da bakım yükümlülüğünün kadınların önündeki en büyük engellerden biri olduğunu görüyoruz. Devletin erken çocukluk bakım ve eğitimi alanında verdiği hizmetlerin yok denecek kadar az olması ve erkeklerin bakım sorumluluğunu kadınlarla eşit şekilde paylaşmaması, kadınların istihdama ya hiç katılmamaları ya da geçici veya sürekli olarak istihdamdan çekilmeleri anlamına geliyor. Kadınlar olarak yıllardır dile getirdiğimiz bu can alıcı mesele tüm beyannamelerin ortak noktasındaki konulardan birini oluşturuyor. Beyannamelerde kadınların istihdama katılımının önündeki en büyük engellerden olan bakım sorumluluğuna dair tespit ve vaatler genel olarak kadınların iş ve aile yaşamlarının uyumlaştırılması kapsamında ele alınıyor. Ancak, erkeklerin bu konudaki sorumluluğu ya göz ardı ediliyor ya da yeterince vurgulanmıyor. Özellikle muhafazakâr ve milliyetçi refleksleri baskın olan iki parti, AKP ve MHP, bu konuda kadını aile içinde gören geleneksel cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği bir perspektiften bakmaya ve politikalarını bu çerçevede içinde geliştirmeye devam ediyor. Kadının kendisi de bakım emeği de görünmezleştiriliyor.

AKP son yıllarda açıkladığı “kadın istihdam paketi” ve “aile paketi”nde çocuk bakımında esas sorumluluğun kadınlarda olduğu bir politikayı benimsediğini açıkça ifade ederken AKP sözcüleri de kadınların asli görevinin annelik ve ailenin devamını sağlamak olduğunu her fırsatta dile getiriyor. Bu sebeple kadınların istihdama katılımı, çocuk bakım sorumluluğunu aksatmamaları için, esnek çalışma yöntemiyle teşvik ediliyor. Bununla bağlantılı olarak beyannamede iş ve aile yaşamının uyumlaştırılmasına yönelik olduğu söylenen her düzenleme babalar olarak erkekleri hesaba katmadan yalnızca anneler olarak kadınları hedef alıyor. Beyannamede “kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir” kreşlerin yaygınlaştırılacağı söylenirken devletin bu konudaki sorumluluğu sadece “teşvik etmekle” sınırlı kalıyor. Yanı sıra, beyannamede “kayıtlı kadın istihdamının evde bakım hizmetleri yoluyla sağlanması” hedefinin bulunması da kadınların ücretli çalışacak olsalar dahi ev içinde ve bakım işlerinde istihdam edilmesinin teşvik edildiği şeklinde yorumlanabilir. Diğer taraftan, kadınların zaten evde ücretsiz ve güvencesiz olarak yaptığı bakım işlerinin kayıt altına alınmasının kadın istihdamını artırma hedefi olarak gösterilmesi ise ayrı bir sorun olarak karşımızda duruyor.

MHP ise iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması kapsamında “anne ve babaların birlikte devredilemez ebeveyn izni kullanabilmesi yönünde düzenlemelerin yapılması” vaadine yer verirken, beyannamenin genelinde bulunan aileyi güçlendirme ve kadını aile içinde görme eğilimi ve bu eğilimin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için gerekli politikalarla örtüşmemesi, sunulan bu vaadin partinin genel politikası açısından bir çelişki oluşturmasına sebep oluyor.

Bakım yükü ve hizmetleri konusunda CHP ve HDP’nin daha eşitlikçi bir çizgi yakaladıklarını söylemek yanlış görünmüyor. Her iki parti de bakım işlerinin toplumsal olarak kadınlara yüklendiğini belirtiyor ve bunun için çözüm önerileri sunuyor. CHP bakım hizmetlerinin ücretsiz, kolay ulaşılabilir ve nitelikli olmasına vaatleri arasında yer veriyor; ancak, bu düzenlemeleri sadece iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması konusuyla bağlantılı olarak önerirken erkeklerin bu konudaki sorumluluğuna değinmiyor. HDP ise kadınların sadece istihdama değil toplumsal yaşamın her alanına katılımı için de bakım hizmetlerinin önemli olduğuna değiniyor. Bu hizmetlerin hem kadınlar hem erkekler için düzenlenmesini öneren HDP, bakım yükünde erkeklerin kadınlarla eşit sorumluluk alması konusuna

değiniyor. Ancak, erkeklerin bu konuda sorumluluk alması gerekliliği beyannamede yeterince detaylandırılıp altı çizilmediğinden, önerilen uygulamaların erkekleri bu konuda sorumluluk almaya teşvik edip etmeyeceği akıllarda soru işareti oluşturuyor. HDP ayrıca, bu hizmetlerin anadilde verilmesi gerekliliğinin de altını çiziyor.

Kadın istihdamında bir çıkmaz: Mesleki eğitim ve girişimcilik

Kadınların istihdama katılımının artırılması tüm beyannamelerde bulunan vaatler içinde ağırlıklı olarak yer alsa da bunun nasıl sağlanacağı konusunda partiler arasında benzerlikler ve farklılıklar bulunuyor. AKP ve MHP'nin beyannamelerinde "gençler ve kadınlar"ın istihdama katılımı ülkenin kalkınması ekseninde değerlendiriliyor. İki parti de, dışarıda ücretli çalışsalar dahi kadınların esas sorumluluğunun ailedeki görevleri olduğunu vurguladığı için, beyannamelerinde kadınların bakım işlerini de aksatmayacakları bir model olarak esnek çalışmaları teşvik ediyor. CHP kadın istihdamının artırılmasını "kadın istihdamlı ekonomik büyüme" modeli içinde değerlendirirken, kadınlar için ekonomik bağımsızlık vurgusunu ön plana çıkarıyor. HDP ise, kadın emeği ve istihdamı konusuna beyannamesinde geniş yer verirken oldukça detaylı önerilerden bahsediyor. Kadınların ekonomik bağımsızlığı vurgusu ön plana çıkarılırken, kadın istihdamının tam zamanlı ve güvenceli olarak artırılması, kadınların hem ev içinde hem çalışma yaşamında görünmeyen emeğinin görünür hale getirilmesi için somut düzenleme ve yapısal değişiklik önerileri vaat ediliyor.

Kadın istihdamının artırılması hedeflerinde AKP, MHP ve CHP'nin beyannamelerinde mesleki eğitimlerin düzenlenmesi ve girişimciliğin desteklenmesi vaatlerini görüyoruz. Var olan mesleki eğitimlerin iş yaşamındaki cinsiyetçi yapıyı, "kadın işi-erkek işi" ayrımını besler nitelikte olması ve kadınlar için erişilebilir olmaması (yer, zaman, çocuk bakım hizmeti sunulmaması, vb. sebeplerden dolayı) önemli bir problem olarak karşımızda duruyor. AKP ve MHP mesleki eğitimleri önerirken hâlihazırda kadın istihdamının artırılmasında büyük bir etkisi bulunmayan bu eğitimlerin içeriğine ya da uygulanmasına dair bir vaatte bulunmuyor. MHP ayrıca, "ev kadınlarına" yönelik mesleki eğitimlerin düzenleneceğini söylerken, hem kadınları "çalışmayan" şeklinde tanımlayarak evde ücretsiz olarak yaptıkları işleri görünmezleştiriyor hem de bu kadınların istihdama katılımını "aile bütçesine katkı" şeklinde tanımlayarak kadını aileden bağımsız olarak görmediğini tekrarlıyor. CHP ise bu partilerden farklı olarak mesleki eğitim sistemindeki önemli sorunlardan birine dikkat çekiyor ve kadınlara verilecek mesleki eğitimlerin "işgücü ihtiyacı ve mesleki beceriler göz önünde tutularak" yeniden düzenleneceğini belirtiyor.

Kadınların girişimciliğe teşvik edilmesi, kadın istihdamının artırılması hedefinde bir diğer vaat olarak karşımıza çıkıyor. Son yıllarda büyük oranda gündeme getirilen ve teşvik edilen kadın girişimciliği ile ilgili ciddi problemler olduğunu her fırsatta dile getiriyoruz. Kadınların girişimci olması istihdama katılımlarının önemli bir yolumuş gibi sunulurken; sermaye birikimi, finans bilgisi, iş ağlarına dahil olma, vb. gibi konuyla ilgili esas ihtiyaçlar/etkenler dikkate alınmıyor. Bu koşullardan bağımsız şekilde, her kadının girişimci olabileceğine dair yaratılan algı ile oldukça küçük miktarlarda verilen kredilerle kadınlar erkeklerin söz sahibi olduğu bu alanın içine atılıyor, "kadın-ışi" olarak görülen belli sektörlere sıkıştırılıyor ve kısa bir zaman içinde karşı karşıya kaldıkları tüm tehdit ve problemler göz ardı ediliyor. AKP ve MHP, beyannamelerinde kadın girişimciliğinin teşvik edileceği ve bunun krediler, danışmanlık ve vergi indirimleri yoluyla sağlanacağını belirtirken, yukarıda bahsettiğimiz problemlerin çözümüne dair herhangi bir açıklamada bulunmuyor. MHP, kadın girişimciliğinin desteklenmesini işsizlikle mücadele

kapsamında ele alırken, iş kuran kadınlara yüzde 50'lere varan oranlarda hibe desteği sağlanacağını belirtiyor. AKP ve MHP girişimciliği kadın istihdamını artırma hedefi olarak ortaya koyarken, CHP ise asli düzenleme olarak değil, bir destek faaliyeti olarak kurguluyor. CHP girişimcilik konusunda kadınlara verilen hibelerin arttırılmasından bahsederken bunun yöntemine dair ise bir açıklamada bulunmuyor.

CHP ve HDP, beyannamelerinde, kadın kooperatiflerinin yaygınlaştırılması ve desteklenmesinden bahsediyor. Ancak, kadınların deneyimlerinden bildiğimiz üzere, kadınlar için hem ekonomik hem de sosyal olarak güçlenme imkânı sunan kooperatiflerin getirdiği ağır yükümlülükler birçok kooperatifin kapanmasına ve kadınların güçlenirken zarara uğramasına neden olabiliyor. Bu nedenle kooperatiflerin desteklenmesi maddesinin içeriğinin nasıl doldurulacağı büyük önem taşıyor; fakat beyannamelerde buna dair bir açıklamaya rastlamıyoruz.

Beyannamelerde mevsimlik tarım işçileri, ev işçileri ve ev eksenli çalışan kadınlarla ilgili de birtakım vaatler bulunuyor. AKP, mevsimlik tarım işçileri ve ev eksenli çalışan kadınların sosyal güvenceden yararlanmasını kolaylaştırmak vaadinde bulunsa da bunun nasıl gerçekleştirileceğine dair bir açıklama yapmıyor. MHP mevsimlik tarım işçilerinin haklarına dair birkaç vaatte bulunurken kadınlar için özel bir şey söylemiyor. HDP ise bildirgesinde mevsimlik tarım işçisi ve ev işçisi kadınlar için ayrı birer başlık açarak sorunları ortaya koyup konunun detaylarına değinirken bu konuda çalışan kadın örgütlerinin taleplerinin neredeyse tamamına vaat olarak yer veriyor. Ayrıca, HDP göçmen kadın emeğinden de bildirgesinde bahsediyor.

Kadınları işyerinde neler bekliyor?

Beyannamelerde yer verilen vaatlerden bir diğeri, işyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılıkla mücadeleye yönelik. AKP, beyannamesinde konuya herhangi bir şekilde değinmezken, MHP “çalışma hayatında kadınlara yönelik negatif ayrımcılığa son verilecek” demekle yetiniyor ve herhangi bir detay vermiyor.

CHP'nin ise daha detaylı bir düzenlemeyi hedeflediğini görüyoruz. Konuyla ilgili İş Yasasında kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesine dair gerekli değişikliklerin ve eklemelerin yapılması, sözel, fiziksel, psikolojik taciz, mobbing gibi kavramların yer alması sunulan vaatler arasında. Kadınların yönetim kademelerinde yer almaları için cinsiyet kotası ve teşvik uygulamaları; “erkek işi” olarak görülen iş alanlarında da yer alabilmeleri için mesleki eğitimlerde ve istihdamda kota ve vergi indirimleri; aynı işi yaptığı erkeklerle eşit ücret alması sağlanarak hak kayıplarının engellenmesi; işyerine ulaşım ve güvenlikle ilgili sorunların ortadan kaldırılması gibi vaatler de yer alıyor. CHP, işyerlerinin kreş açma yükümlülüğünün de, sadece kadın çalışan sayısına göre değil, tüm çalışanları temel alacak şekilde yeniden düzenleneceğini vurguluyor.

HDP de bildirgesinde çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini temel alan tüm uygulamalara yönelik somut öneriler geliştiriyor. İşyerinde kadınların düşük ücretli ve güvencesiz işlere uygun görülmesini eleştirirken, işyerlerinde mobbing, taciz gibi cinsiyetçi uygulamalara son verileceğini belirtiyor. İşyerlerindeki çalışma düzeninin, kadınların ve erkeklerin çocuklarına bakma yükümlülüğüne uygun şekilde düzenleneceği ifade edilirken, kadın/erkek olmasına bakılmaksızın, en az 50 işçi çalıştıran kamu/özel tüm iş yerlerinde ücretsiz kreş açılmasının zorunlu olması hedefleniyor. Ayrıca, kapatılan kamu kreşlerinin yeniden açılması da hedefler arasında bulunuyor. Bunun yanında HDP bildirgesinde, kadınların taleplerini dikkate aldığı bir göstergesi olarak 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün kadın

emekçiler için ücretli tatil olacağını ve bütün kadınlar için ücretsiz ulaşım günü ilan edileceğini de vaat ediyor.

Kadınlar sosyal hakların neresinde?

AKP ve MHP'nin seçim beyannamelerinde sosyal hakların genel olarak sosyal yardım ekseninde ele alındığını, dolayısıyla hak değil "muhtaçlık" temelinde bir anlayışa sahip olduğunu görüyoruz. AKP'nin ailenin güçlenmesi üzerine kurduğu toplum vaadi çerçevesinde sosyal yardımların ailenin bütünlüğünü koruyacak bir şekilde yapılacağı ve bu yardımların belirlenmesinde "ailenin büyüklüğünün esas alınacağı" belirtiliyor. MHP'nin beyannamesinde de "muhtaç" ailelere, en az bir ferdi iş buluncaya dek asgari ücretin yarısı kadar "aile desteği" verileceği belirtiliyor. Bu ödemenin öncelikle "ev kadınlarına" yapılması vaadi ise, muhtaçlık temelli bu desteğin aile içindeki ilk muhatabının da kadınlar olduğu anlayışını ortaya koyuyor. İki beyannamede de birey değil hane temelinde yardım sağlamak hedeflenirken, kadınların aile içindeki geleneksel rolleri de yardımlar yoluyla pekiştiriliyor.

CHP'nin beyannamesinde "Güçlü Sosyal Devlet Projesi"nin merkezinde Aile Sigortası Programı bulunuyor. CHP bu sigorta ile kadınları aile içinde güçlendirmeyi hedeflerken, bu kapsamda kreş desteği, evde bakım hizmeti desteği gibi destekler verileceği de belirtiliyor. Aile sigortasının kadınları ekonomik olarak güçlendireceğini söyleyen CHP'nin kadını aile içinde ele alarak bu desteği ailesi adına kadına vermesi, kadınlar için vaat ettiği ekonomik bağımsızlık hedefi ile çelişiyor.

HDP ise bildirdiğinde, sosyal hakların yardım veya muhtaçlık temelinde görülmesini eleştirirken, tüm sosyal hizmetlerin hak temelinde, herhangi bir ayrımcılık uygulanmadan herkese eşit olarak sunulmasını savunuyor. Ayrıca, kadınlar için geleneksel rolleri pekiştiren yardım anlayışını da eleştiriyor. Sosyal devletin vatandaşına bakım hizmeti sunmakla yükümlü olduğunu belirten HDP, yoksul olsun olmasın herkesin bu haklardan yararlanması gerektiğini vurguluyor. Beyannamede ayrıca, evde bakım ihtiyacı içinde olanlara ise, "onur kırıcı yoksulluk testi uygulaması" yapılmadan ücret ödeneceği belirtiliyor.

Diğer yandan, insanların yardımlara bağımlı hale gelmesinin engellenmesi açısından, sosyal yardım/destek ile istihdam arasındaki bağın kurulması önemli gözüküyor. Özellikle var olan uygulamalardan gördüğümüz kadarıyla ve AKP'nin beyannamesinde belirtildiği üzere; yardım alan kişilerin İŞKUR'a kaydının yapılması, İŞKUR aracılığı ile açılan mesleki kurslara katılımlarının zorunlu tutulması ve bu uygulamanın yaygınlaştırılması, insanların istemedikleri işlerde çalışmaya zorlanmaları tehlikesi barındırabilir. HDP ise sosyal destek alan kişilerin istihdamla bağının kurulmasını sadece İŞKUR'a kaydının yapılması üzerinden değil, istihdam politikalarında yer bulmaları açısından değerlendiriyor. Ancak, bu bağlantının nasıl kurulacağı detaylandırılmıyor.

Engelli kadınlara ve LGBTİ'lere yönelik ayrımcılık

Engelli kadınlar genel olarak hem varolan politikalarda hem de gelecek tahayyülümüz içinde ne yazık ki yeterince yer almıyor. Ancak, HDP'nin bildirdiğinde engelli kadınları da görünürleştirilmesi çok önemli bir adım. Engelli kadınların hem istihdama hem de hayatın farklı alanlarına katılmalarına destek olacak uygulamalar içeren önlemler yüzümüzü güldürüyor. CHP de engelli bireyleri beyannamenin neredeyse tüm başlıklarının altında ele alıyor. Engelli kadınların uğradıkları ayrımcılıkların farklılaşabileceği göz ardı edilmişse de beyannameler içerisinde genel olarak engelli bireylerin yaşadıkları sorunlara en kapsamlı

yeri CHP vermiş görünüyor. MHP ise çeşitli başlıkların yanı sıra sosyal koruma başlığı altında engellilere doğrudan yer veriyor. Engellileri yer yer “korunup gözetilecek grup” olarak ele alan, yer yer ise istihdama, toplumsal yaşama katılımlarının kolaylaştırılacağını vaat eden MHP'nin beyannamesinde, engelli kadınları görünürleştiren herhangi bir tespit ve vaatle karşılaşmıyoruz. AKP ise bir yandan engellilere sunulan sosyal yardımlardan ve evde bakım hizmetlerinden, diğer yandan engelli istihdamının artırıldığından ve bu politikaların devam ettirileceğinden söz ederken engelli kadınlara yönelik ayrımcılıklara karşı geliştirilecek bir politikadan bahsetmiyor.

Diğer taraftan, toplumsal hayatta cinsel yönelimlerinden ve cinsiyet kimliklerinden kaynaklı yoğun bir ayrımcılığa maruz kalan LGBTİ bireyler, hem HDP hem de CHP bildirgesinde yer buluyorlar. Adlarını doğrudan dile getirmekten kaçınmış görünen CHP, LGBTİ'lerin sorunlarını daha çok İstanbul temelinde bir "kültür sorunu" olarak ele alıyor ve genel bir ayrımcılıklarla mücadele çerçevesine yerleştiriyor. HDP ise, genel beyannamesinde "LGBTİ'lerin eşit, özgür ve onurlu yaşam hakkı" başlığı altında daha ayrıntılı bir değerlendirme yapıyor. MHP ve AKP'nin beyannamelelerinde LGBTİ'lerin yok sayılan bir grup olduğu anlaşılıyor. Üstelik AKP'nin, LGBTİ'leri yok saymakla kalmayıp HDP'yi -beyannamesinde LGBTİ'lere yer verdiği için- “Türkiye gerçekliğinden uzak olmak”la suçladığını da görüyoruz. Yalçın Akdoğan, “İşte gördük beyannameyi. ‘Lezbiyen, gey bilmem ne’ geçiyor. Yani Türkiye gerçekliğinden bu kadar uzaklar,” diyerek partisinin beyannamesinde yer vermediği LGBTİ perspektifini de özetlemiş oluyor.²

Sona gelirken...

AKP, kadınları birey olarak görmüyor; eril değerlerin baskın olduğu, kadınların denetim altında tutulduğu heteroseksist aile içine sıkıştırıyor. Diğer taraftan, “aile değerleri” temelinde yaşlı ve engelli bireyler pazarlık konusu haline getiriliyor. Toplumsal cinsiyet eşitliğine ise beyannamelelerinde hiç yer verilmiyor. MHP, birkaç yerde konudan bahsediyor; ancak toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm beyannamenin içine sinmemiş oluşu, son dönemde kamuoyunda var olan kadın haklarına yönelik hassasiyetlerin kullanıldığı izlenimini doğuruyor. CHP, kadınlardan ve kadın haklarından en fazla bahseden partilerden biri olsa da, toplumsal cinsiyet eşitliğinin beyannamenin ‘ruhuna’ işlediğini söylemek zor. HDP'nin ise, kimi eksikliklerine rağmen toplumsal cinsiyet eşitliğini içine en fazla sindirmiş parti olduğunu teslim etmek gerekiyor.

Kadın emeği ve istihdamı konusu ise, beyannamelelerde kadınları hedef alan vaatler içinde, partinin toplumsal cinsiyet eşitliği bakışıyla paralel olarak yerini bulabiliyor. Yani, toplumsal cinsiyet eşitliğinden beyannamesinde bahsetmeyen ya da partinin genel politik kurgusuyla çelişkili şekilde yer veren AKP ve MHP'nin kadınların ev içindeki emeğini görünmez kılmaya devam ettiğini; kadın istihdamına dair vaatlerine ise, kadınların özgürleşmesi hedefinden çok ekonomik kalkınma temelinde yer verdiğini görüyoruz. CHP'nin -toplumsal cinsiyet eşitliğini beyannamenin tümüne yedirmemiş olsa da- kadınlarla ilgili bölümde ekonomik bağımsızlığı ön plana çıkardığını ve cinsiyetçi işbölümü ile işyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair önemli tespit ve önerilere yer verdiğini görüyoruz. Ayrı bir Kadın Bildirgesi hazırlayan HDP ise, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini toplumda yapısal bir dönüşümü hedefleyerek beyannamenin tümüne yerleştirmeye çalışıyor. Kadınların hanedeki ve çalışma yaşamındaki görünmeyen emeğini vurgularken bu emeğin görünür hale gelmesi için erkek egemen olarak kurgulanmış toplumsal

² “Yalçın Akdoğan: Lezbiyen, Gey, Bilmem Ne”, *bianet*, 24 Nisan 2015. <http://www.bianet.org/bianet/siyaset/164054-yalcin-akdogan-lezbiyen-gev-bilmem-ne>

yapıda ve çalışma yaşamında somut değişiklik önerileri sunuyor. HDP, bildirgesinde ayrıca, kadın istihdamında en problemlili alanlardan olan ev işçiliği, mevsimlik tarım işçiliği ve göçmen kadın emeğine dair de kadın örgütlerinin taleplerine yer veriyor. Tüm vaatler bir arada değerlendirildiğinde HDP'nin kadınların taleplerine doğrudan yer verdiğini, bu taleplerin hayata geçirilmesi açısından da en çok umut "vaat" eden parti olduğunu belirtmek gerekiyor.

KEİG Platformu